

contribuirien *xalada* i *jalaguera*.

Xarapa, V. *xarop* *Xaravello*, V. *xerevello* (XIT-XERO)

Xarbasco, *xarab-*, *xar(a)bascat*, grup de mots afectius on se n'encreen uns quants de forma semblant i quasi-sinònims. Les variants en *-asco* són d'Eivissa. El sentit bàsic de *xar(a)basco* allà podria ser, en origen i en síntesi, 'objecte voluminós i malforjat'. En el Nord de la illa jo hi vaig sentir un *šarbásku*: «és un x. que hi ha al mig de Xarraca» referint-se a una prominència dins del terme d'aquesta vènda, pertanyent al municipi de St. Joan: m'ho deia un home de Portinatx no sé si d'un penyal o altre indret aturonat (1963); Pérez Cabrero hi posa vocal *a* entre les dues consonants internes, i aplicant-ho a un objecte diferent però de forma comparable: «*xerabasco*: tizón voluminoso»; i *AlcM*, també com a civissenc, però aplicant-ho a «*xaravasco*: persona malforjada, esguerrada», però aquesta *-v-*, desmentida per PzCabr. i per la meua oïda, deu ser errònia.

Al Princ. hi ha un mot que en sembla derivat, però només comarcal, i del cat. or., si bé s'hi estendria a moltes comarques: «*xarbascat*: xàfec de pluja molt forta» en el *CostManc.* (II, 111, § 454), que recull sobretot mots del N. i NE.; el *DAG.* el cita en aquesta acc. en dues fonts del Maresme i Osona; i *AlcM* troba aquesta acc. en 4 comarques, des de la Selva a Cerdanya; però, amb sentit de 'gresca, esvalot', en dos escriptors de PnaVic i Ripollès i en altres comarques des de l'Emp. al Vallès i a Ribes; mentre que en el Berg. reuniria aquella acc. amb la de 'baralla forta i de molta gent'; també amb variant *xarabascat* en aquest derivat (Maresme, *DAG.*). Potser el punt de partida de tot seria la idea de 'gros rebombori' (passant d'aquí a objecte inflat i deforme, eiv.); i es partiria de *charivari* (cf. *XIVARRI*), amb canvi de la terminació en la de *FLASCO* (*enflascat*); en el pas de 'rebombori' al de 'terrabastall d'aigua que cau' cooperaria la influència de parònims de sentit connex: *xarbotada* i *xàfec* (o *xafegat*). *Xarbascar*. *Xarbasquer*.

Per al mot civissenc ja fóra més forçat partir d'això; d'altra banda la *-o* i l'aplicació topogràfica farien pensar en un mot local i antic: potser relíquua mossàrab? i per tant a separar del terme comarcal i afectiu del Principat. Potser un **CREPASCU* 'roca o objecte trencat'? Transposat en **CERPASCU*, la *x-* i la *-b-* serien resultats mossàrabs normals; cf. oc. ant. *crebassa*, fr. *crevasse* 'esquei de roques', cast. *quebrada* 'afrau', venec. *cret(o)* 'penya', 'greny de muntanya', cat. *crétua* (*CREPTU*) etc.; caldria, és cert, suposar una gran antiguitat de la transposició de la *-r-*, però *CIRIBRUM* en lloc de *CRIBRUM* ja és ll. vulgar (*REW* 2324, 2, 3) i en sard hi ha logud. *kerva*, campid. *čerfa* 'gleva', 'boll', rebuig derivats de *CREPARE* (*REW* 2313).

Xarbet, V. *saluet* *Xarbia*, V. *xerivia* *Xarboi*, *xar-bollar-se*, V. *saluet*

XARBOTAR, 'esquitxar (un líquid que es mou o que està en un recipient que se sorolla)', probablement alteració d'un **eixorbetar* provinent del ll. *EXORBITARE* 'desviar-se, saltar enfora (d'unes roderes etc.)'; modificat per metàtesi de les vocals, i sota la influència de *desbotar*, i altres mots del grup de *botar* i *bot*. □ 1.ª doc.: 1867.

En la primera versió juvenil de l'*Atlàntida* (1867), darrere les estrofes 8 i 9 del cant v —que llavors deien «Tantost tenen las onas oberta trenca, infladas / y a rastell, s'hi abocaren, com feras udolant / --- / de vents y bullidera, hont altre cahos naix»— seguia una estrofa 10 (suprimida en la versió definitiva): «bramant, d'un pol a l'altre, las ayguas *xarbotaren*, / per fèrrea mà invisible sentint-s'hi arrossegar, / y en rihadas immensas y mars s'hi estimbaren, / fent, com si s'en entrava, la terra tremolar». El mot havia estat oblidat en tots els diccs.; i tampoc no el recolliren els lexicògrafs barcelonins de fi de segle (suprimida aquella estrofa de Verdaguier que no s'arribà a publicar), ni pensaren a registrar-lo, per més que fos un verb tan usual pertot en el Principat.

El primer que ho féu va ser Aguiló, que va sentir *xarbot* a l'Emp., i a Vic *xarbot* i *xarbotada*, V. infra; i donà també el verb, ben definit en l'acc. principal: «*xarbotar* (Camprodon, Prats de Molló) moure's, remenar-se un líquid dintre un receptacle,² vessar per la part superior; ex.: posa l'escudella al tupí, i una molla de pa per cobertora, perquè el brou no *xarboti*». Si hagués precisat que *receptacle* és no sols en el sentit d'atuell, recipient fet per l'home', sinó qualsevol paratge on hi ha un líquid fluid i capaç de moure's, hauria estat una definició completa i perfecta; com sigui que també se sol dir, per exemple, d'un rec, d'una canonada, d'un vas sanguini que s'ha obert; i fins i tot, eventualment, de llocs d'aigües fluvials o marines, també es pot dir; de tota manera la idea és sempre la d'un líquid en moviment, per una raó o altra, i per tant no és sinònim d'*esquitxar* i menys de *vessar*, *abocar* etc.

Més rara (factitiva) és l'acc. implicada en l'altre ex. amb què acaba l'article el *DAG.*: «porta aquesta ampolla i no *xarbotis* l'aigua». També hi afegeix l'altre factitiu [menys corrent] «*xarbotejar*: rebosar un líquido de la copa meneándola sin tiento»; només aquest se li ocorregué a Bulbena (1905) de registrar: «*xarbotejar*: xurmar, vessar»; i de Bulbena el tragué Vogel, traduïnt «lutschen, spritzen». En realitat, però, *xarbotar* era mot conegudíssim; i usat generalment, per més que no ho faci tothom, com escau als mots de sentit més matísat que els verbs bàsics. I no cal dir que figura en el *DOrt.* i en tots.

En efecte se'n serveixen escriptors dels millors, i amb base lèxica corresponent a totes les parts del domini Nord de la llengua, del cat. or. i ross. almenys, si bé no sembla ser viu en el P. Val. ni a les Illes; escriptors dels qui no prenen el lèxic de cap model ni de fonts escrites. «ROSETA (corrents) --- no m'ha atrapat! RAFELET (corrent amb la galleda darrere d'ella) Perquè la galleda *xarbotava*, i no podia córrer!», Pous